

Ганна Барвінок про Василя Тарновського та його музей (за листами письменниці, що зберігаються в літературно- меморіальному музеї - заповіднику М.М. Коцюбинського)

В Чернігівському літературно–меморіальному музеї-заповіднику М.М. Коцюбинського зберігається листування Ганни Барвінок з багатьма громадськими і культурними діячами. Ці матеріали надійшли в 40-50-х роках ХХ ст. із Чернігівського історичного музею, де вони зберігалися з 1924 р. У листах до своїх дописувачів Ганна Барвінок називала В.В.Тарновського–молодшого “Мій дорогий синочку України”.

Подружжя Кулішів добре знало Василя Тарновського ще студентом, часто бували у Качанівці, неодноразово одержували від нього матеріальну допомогу. Василь Тарновський високо цінував подвижницьку діяльність Пантелеймона Куліша як “одного з патріархів і головних талантів України”.¹ Після смерті П. Куліша на свої кошти В. Тарновський встановив хрест і огорожу на могилі небіжчика. Багато планів було у В.Тарновського щодо впорядкування, збереження та видання літературної спадщини П. Куліша, особливо Біблії. Великою турботою та синівською увагою оточив В. Тарновський Олександру Михайлівну Куліш. Письменниця Ганна Барвінок постійно відчувала матеріальну та моральну підтримку з боку В.Тарновського. О.Куліш підтримувала і вітала плани В.Тарновського щодо майбутнього музею в Чернігові, готувала речі (рукописи, книги, особисті речі П.Куліша). “У музей більш ніж 400 речей готую, усе єднаю до купи. А може Тарновський забракує. А то я цілий караван готую в музей”.² Василь Тарновський запевняв Олександру Михайлівну, що “... чернові бумаги Вашої любові дружини нігде так не сохряться, як у мене, бо я хранитиму не для себе, а для українського люду... З великою шанобою і щирою прихильністю до Вас Вас[иль] Тарновський 22 грудня, 1897р. Київ”.³

Увага та пошана Василя Тарновського дуже хвилювала Олександру Михайлівну, але почувала вона себе незручно від того, що завдавала чимало клопоту достойній і ще до того недужій людині. Спільну роботу по впорядкуванню і влаштуванню музею Олександра Куліш продовжувала разом з Андрієм Шелухіним. В епістолярній спадщині письменниці зберігається багато листів, у яких порушується питання про музей В.В. Тарновського в Чернігові.

Іван Семенович Нечуй-Левицький писав до Олександри Михайлівни Куліш:

“Високоповажана Добродійко,
Олександро Михайлівно!

Проти закиду Мільярдowego агента* чи не давав покійник** Тарновському права на видання Біблії – можу стати свідком я, як людина, дуже близька до Тарновського в останні роки його життя.

Тарновський не раз казав мені, що якби в Росії дозволили друкувати переклад Біблії, то він був би ладен пожертвувати 3000 крб. на видання Біблії (пожертвувати, а не добувати ще з неї користі), бо то була багата й жертволюбна на національні справи людина...

Щиро прихильний до Вас

Іван Левицький”.⁴

“Високоповажана Александро Михайлівно!

В Чернігів перевезли ще не весь музей Тарновського.

В Київському музеї зістались речі належачі до козацького періоду: портрети, убрання, тощо.

Решта музею з рукописами вже перевезено в Чернігів. Переклади Шекспіра посписували з первописів ще за життя В.Тарновського і одіслали в Львів, де вже вони, сливень, усі надруковані – кожна драма опрічними книжечками, дуже гарними ...

З великим поважанням до Вас зістаюсь

Іван Левицький”.⁵

“Високоповажана

Добродійко, Александро Михайлівно!

Щодо первописів перекладів Шекспіра та Байрона – то ви не турбуйтеся. Усі вони знаходяться в музеї Тарновського вкупі з первописами перекладу Біблії.

Переклад на українську мову Байронового “Дон-Жуана” – друкування в Галицькій “Правді”, а “Чайльд-Гарольд” ще нігде не був надрукований, хоч я вже радив декому надрукувати його. Ще ось яка думка прийшла мені, щоб приспішити справу перегляду рукописів. Ви переписали власною рукою дві четвертини, чи третини Біблії з первописів.

Як Василь Тарновський вкупі зі мною впорядковував і записував рукописи, то ми склали книга до книги – оригінали і ваші переписи, не розділяючи їх нарізно.

Коли Чернігівське земство з причини заказу небіжчика Тарновського не має права видати з музею первописів перекладу Біблії, то вже ж воно не має жодного права заборонити видати ваші переписи оригіналів. Якби воно дало дозвіл видати ваші переписи, то це б дуже приспішило справу справляльників, перевірювання копій з первописами, бо вже ж певно, ви, працюючи помалечку, та не хапаючись, та ще й не за плату, а ради принципа, скопіювали первописи без жодної помилки...

З щирим поважанням зістаюсь прихильний до Вас

Іван Левицький”⁶

До Іллі Шрага Олександра Куліш писала: “Я дістала лист од душеприкащиків В.В.Тарновського графа Милорадовича і д[обродія] Уманця просять, щоб навіки в музеї зосталась Біблія і драми. Я згодилась з тією умовою, що все ж таки я маю право їх до себе брати на якийсь час.”⁷

Багатьом своїм знайомим, родичам Олександра Михайлівна із захопленням і задоволенням розповідала про Василя Тарновського, про музей. “Мені страшенно кортить поїхати в Чернігів, щоб зглянути на музей, що там у вітринах є моєї дружини.”⁸ Олександрі Михайлівні не вдалося побувати і побачити на власні очі музей, тому просила зробити це інших та поділитися своїми враженнями від побаченого.

“Дорогая Тетя!

27 июля я первый раз посетила музей, подаренный Вас[илием] Вас[ильевичем] Тарновским. Видела там портрет Пантелеймона Александровича, Ваш портрет, рисованный Шевченком, Гребинки и много-много интересного и вторично была и постараюсь ходить туда при свободных часах, потому что побывавши там, несколько дней чувствую себя бодрее.

Ан. Лизогуб, г.Чернигов, ул.Троицкая, дом Пикуса”⁹.

За велику подвижницьку працю в розбудові музейної справи на Чернігівщині Олександра Михайлівна одержала подяку від голови Чернігівської губернської земської управи за №224/2703: “Милостивая Государыня, Александра Михайловна!

Черниговская губернская земская Управа, получив пожертвованные Вами в музей В.В.Тарновского рисунки П.А.Кулиша, имеет честь принести Вам свою благодарность за этот дар музею.

Председатель – Уманец

Делопроизводитель – М. Коцюбинский”¹⁰

Смерть В.В. Тарновського була для Олександри Михайлівни глибокою душевною раною: “... нема таких щирих, обильних і морально, і матеріально щоб підняли сей скарб національний єдинодушним жаром любви, думок і праць, не піклуються, як моя було дружина і посліднім грошем і трудом, і В.В. Тарновський.”¹¹ Мабуть не було такого дописувача у Олександри Михайлівни, якому б вона не розповідала про те, що один В.В. Тарновський не був “байдужим до свого рідного і до моєї дружини”. Розповіді про добрі діла Василя Тарновського не залишали байдужими багатьох кореспондентів Олександри Куліш. Наприклад, Михайло Лободовський в одному із листів до Олександри Куліш писав: “Напишіть Тарновському, що він “подвигом добрим подвигається”.¹² Дописувач з Волині Зигмунд Копровський пише Олександрі Куліш: “Високодостойна Добродійко! У листах своїх

часто згадуєте, шановна пані, д[обродія] Тарновського, про музей його імені, я певна річ, не раз те читав, але про особу цього діяча чув зовсім обмаль. Дуже вдячний був би Вам за ласкаве оказання джерела, звідки вдалося роздобути вістки про нього, яко українця.”¹³ На цей лист О.Куліш дала мабуть, дуже велику і цікаву інформацію про Василя Тарновського, бо вже в наступному листі Зигмунд Копровський відповідає:

“Високодостойна Добродійко!

З подякою за незвичайно цікаві спогади про Василя Тарновського”¹⁴

Олександра Михайлівна вважала для себе за святий обов’язок побувати на могилі Тарновського: “... я седжу ще не їду до Києва. А треба ... і хотілось би на могилі у добродійного В.В.Тарновського побувати. От і нема послідователя його добрих діл. А багатих людей безліч, да не прихильні до Укр[аїнського] діла”.¹⁵ “На тім утішаю себе і дякую завжди В.В.Тарновського, що він оградив могилу дружини моєї. Господи! Пошли йому царство небесне!”¹⁶

Для самої Ганни Барвінок Василь Васильович Тарновський назавжди залишився в пам’яті як добрий і дорогий син України.

¹ Лист М.Вовк – Карачевської до Кулішів від 6 вересня 1896р. - Чернігівський літературно – меморіальний музей – заповідник М.М.Коцюбинського (далі ЧЛМК), №А-3431.

² Лист О.Куліш до І.Шрага від 27 січня 1897р.- ЧЛМК, № А-2813.

³ Лист (фрагмент) В.Тарновського до О.Куліш від 22 грудня 1897р.- ЧЛМК, № А-6060.

⁴ Лист І.Левицького до О.Куліш від 20 червня 1901р.- ЧЛМК, № А-3865.

⁵ Лист І.Левицького до О.Куліш від 8 липня 1901р. -ЧЛМК, № А-3867.

⁶ Лист І.Левицького до О.Куліш від 14 липня 1901р.- ЧЛМК, № А-3868

⁷ Лист О.Куліш до І.Шрага від 24 травня 1902р.- ЧЛМК, № А-2958.

⁸ Лист О.Куліш до І.Шрага від 10 грудня 1902р.- ЧЛМК, № А-2975.

⁹ Лист А.Лизогуб до О.Куліш від 10 вересня 1904р.- ЧЛМК, № А-3880.

¹⁰ Лист Чернігівської губернської земської Управи до О.Куліш від 3 квітня 1900р.- Чернігівський історичний музей ім. В.В. Тарновського, Ад $\frac{225-111(11)}{1933}$.

¹¹ Лист О.Куліш до І.Шрага від 18 лютого 1903р.- ЧЛМК, № А-2987.

¹² Лист М.Лободовського до О.Куліш від [1898р.].- ЧЛМК, № А-3964.

¹³ Лист З.Копровського до О.Куліш від 20 травня 1909р.- ЧЛМК, № А-3842

¹⁴ Лист З.Копровського до О.Куліш від 10 липня 1909р.- ЧЛМК, № А-3843

¹⁵ Лист О.Куліш до І.Шрага від 13 серпня 1902р.- ЧЛМК, № А-2968.

¹⁶ Лист О.Куліш до І.Шрага від 6 квітня 1902р.- ЧЛМК, № А-2953.

* Мілляр – співробітник Британського Біблійного товариства

** П.О.Куліш